

С т а н о в и щ е

От доц. д-р Методи Даскалов (НАИМ – БАН),
Член на Научно жури, съгласно Заповед РД 38-115/ 23.02.2021 на Ректора на СУ
За придобиване на образователна и научна степен „доктор“

от

Анани Любомиров Антонов

Редовен докторант в Катедра Археология,
Исторически факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

**Тема на дисертационния труд: Селищно и икономическо развитие на провинция
Вътрешна Дакия през късната античност.**

Научен ръководител: проф. д-р Костадин Рабаджиев

Представеният труд съдържа 309 стр. оригинален авторски текст и използвана литература; 121 стр. – каталожна част с максимално синтезирана (но пълна) информация за включените и коментираните обекти. Неразделна част е илюстративният материал: карти и табла с 42 образа. Събрана, анализирана и е обобщена информация за над 1300 археологически обекта. Всичко това е в завършен вид и на много добро графично ниво. В този си обем и вид дисертацията далеч надхвърля изискванията за защита на съответната образователна и научна степен.

Авторефератът е изчерпателен, подробен и отразява реално съдържанието на труда във всичките му части. Автосправката за приносите е кратка, но коректна и пълна.

Структурата на труда е оптимална с оглед на поставената основна цел: обобщаване на данните за поселищния живот и икономиката в рамките на провинция Вътрешна Дакия в десетилетия и векове с изключителна политическа динамика, интензивни етнически промени и като цяло ... преходни: от всеобхващащите правила (от времето на Диоклециан–Константин) на Източната империя като доминиращата световна сила към т.нар. „Тъмни векове“ (изграждането на укрепления и отбранителни линии, падането на Лимеса и етническите промени, постоянните военни ангажименти на Империята на два фронта и др.), изискващи нови трансформации и уредба.

Чисто териториално разглежданата област попада в три различни съвременни държави със съответните национални школи. Достиженията и проблемите на проучванията са представени доколкото е възможно равнопоставено и по единни

критерии. Представянето на историята на проучванията, постиженията и проблематиката в териториален и хронологичен аспект е изчерпателно и коректно, едновременно с това е критично.

Познаването на конкретния изворов материал (археологическите обекти) е на много високо ниво и това е задължително при разработване на изследвания от такъв тип. Естествено и е нормално при обема информация да има някои пропуски, но те в никакъв случай не се отразяват на цялостния вид на работата.

Много успешно са отбелязани обективните дадености на региона – природо-географската среда (релеф, води, почви, полезни изкопаеми и пр.), климатичните особености и тяхното отражение върху възможностите за стопанското развитие. Това е задължително, тъй като тези условия до голяма степен въздействат върху формирането и характера на селищната структура на провинцията, нейната съобщителна мрежа и са определящи за стопанския живот.

Характерът на темата и формулировката на заглавието ангажират автора с анализ на писмените извори и критичен преглед на археологическата изворова база (в светлината днешното ниво на познаване и с (пре-)оценка на досегашните изследвания). И в двете посоки авторът се е справил успешно, като е успял да се предпази от свръхинтерпретации, към каквито предразполагат подобни анализи и прегледи, особено на по-старите проучвания. Обемът на информация е значителен, налице са и противоречиви източници, като това в много случаи е подвеждащо – съответно подценяване или надценяване на едни за сметка на други.

Класификацията на селищните единици е коректна, съобразена е със съответната терминология и е ясна за читателя. Нейното използване е последователно и това до голяма степен дава възможност на изследователя да достигне до ясни и добре формулирани изводи. В това отношение прави много добро впечатление обвързването на събраната информация за селищата с данните за съобщителната (пътната) мрежа в областта и контактите със съседните региони. Пътната инфраструктура е представена убедително: пътища с имперско значение, с надрегионално значение (със съседните провинции) и с регионално (местно) значение. Във връзка с това са анализирани данните за пътните станции, тяхното място и роля в селищната структура, както и трансформациите им във времето.

Специално внимание е обърнато на археологическите данни за стопанския облик: добив и преработка на руди, суровини и материали, дейности, свързани с обработката на метали, производството на строителна и битова керамика, тъкачество

като занаят, обърнато е внимание и на домашни занаяти. Доколкото е възможно (според наличните материали) е направен анализ и за селскостопанския сектор: земеделие (според находките на инструменти и инвентар) и скотовъдство. Логично е допускането на силно развита дейност свързана с обработка и търговия с кожи (както и на вълната), ако се приеме, че в отделни микрорегиони скотовъдството е основен поминък. По този начин може да бъде добавен дърводобива и преработката на дървесни маси за строителството (както се вижда 9 доста активно в разглеждания период).

Могат да се изтъкнат следните приноси на изследователя:

За пръв път е предложено цялостно изследване на селищната мрежа и стопанския живот на късноантичната провинция Вътрешна Дакия. Направен е задълбочен историографски преглед, разкриващ достиженията и проблемите пред проучванията на трите национални археологически школи. Критично е анализирана изворовата база.

Особено внимание е отделено и е много добре подчертана зависимостта между физико-географските характеристики на региона и поминъка на населението, и като цяло – стопанския живот в провинцията и отношенията ѝ със съседните региони.

Отчетливо са формулирани и отбелязани основните етапи в административното и икономическо развитие на провинцията Вътрешна Дакия, като изследователят излага свои виждания за трансформацията на „вилните стопанства“, промените в селищния живот в зависимост от конкретните условия през втората половина на V и по време на юстиниановото управление.

Към приносите могат да се добавят интересния (и обоснован) опит за локализиране на неизвестен до сега късноантичен градски център по склоновете на хълма Бърдо, до дн. гр. Брезник. Приносно е въвеждането в научно обращение на данни от първичната документация за някои от обектите, определяни като „римски вили“ от непосредствената територия на антична Сердика. Обработен е непубликуван до момента материал от късноантичния комплекс в кв. Обеля (София), за чиято дейност е предложена конкретна интерпретация.

Интерес представлява анализът на ономастичните данни, които в комбинация с археологическите сведения, дават основание за предлагане на модели за пътните комуникации в провинцията и съседните региони. В тази сфера естествено трябва да се подхожда достатъчно предпазливо, поради невъзможността за датиране на днешните топонимични реалности.

Използването на съвременната техника и програмни продукти за систематизиране и анализиране на събрани данни също са приноси в представената работата. Те дават нови възможности за интерпретиране на данни и информация във визуализирана среда.

Естествено, когато става дума за такъв голям обем „първична“ информация (за над 1300 обекта) с различен характер и произход е трудно да се претендира за 100% обхват. Отбелязвам някои пропуски (както и при предварителното обсъждане) и с най-голямо удоволствие ще съдействам на младия колега при подготовката на представения труд за печат.

Не мога да се въздържа и да не отбележа към достойнствата литературно-езиковото ниво и целенасочено следван изследователски стил на изразяване.

В заключение: представеният от Анани Антонов труд **„Селищно и икономическо развитие на провинция Вътрешна Дакия през късната античност“** има своите безспорни качества и напълно отговаря на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, като го оценявам и като солидна база за бъдеща успешна научна кариера.

Убедено гласувам „ЗА“!

12 март 2021 г.

Доц. д-р Методи Даскалов